

Nr 57

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av motion om rätt till skattefri avsättning av medel till egen pensionsfond.

I en till bevillningsutskottet hänvisad motion, II:701, av herrar *Björkman* och *Magnusson* i Borås, har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad i motionen II:747 anförts, företar utredning och framlägger förslag om rätt för arbetsgivare att — utöver de årliga avgifterna för tilläggs pensioneringen — skattefritt avsätta medel till egen pensionsfond i syfte att göra pensionsutfästelserna fullt säkra.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i motionen framförda yrkandet, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen II:747.

I enlighet med utskottets hemställan i memorial nr 51 har riksdagen beslutat uppskjuta behandlingen av förevarande motion till innevarande års höstsession.

Genom beslut av 1967 års vårriksdag har en fullständig omläggning skett av reglerna för pensionering i företagens egen regi. De nya bestämmelserna gäller fr. o. m. 1969 års taxering och innebär i korthet följande.

De nuvarande pensionsstiftelserna av reverstyp avskaffas och ersätts med en särskild skuldpost i arbetsgivarens balansräkning, benämnd Avsatt till pensioner. Häri genom kommer 7 000 av f. n. totalt ca 9 000 pensionsstiftelser att försvinna. Alla arbetsgivare, således även enskilda företagare, äger rätt att genom skuldredovisning i räkenskaperna trygga pensionsutfästelser, vilka ingår i central överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter (s. k. allmän pensionsplan). Aktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag, ekonomiska föreningar och liknande rättssubjekt samt — efter dispens av Kungl. Maj:t — också annan arbetsgivare kan, med rätt till skatteavdrag, härutöver reservera medel i bokföringen för i princip all skuld för privata pensioner. Skuldföringssystemet får även användas av familjebolag då det gäller att trygga pension åt huvuddelägare. Förutsättning härför är dock att pensionen ingår i allmän pensionsplan.

Pensionsstiftelser med andra tillgångar än reversfordran (realstiftelser) skall bestå och nya sådana får också bildas. Avsättning till sådan stiftelse får dock inte ske genom överlämnande av revers. Dock har arbetsgivaren, om betryggande säkerhet ställs, möjlighet att återlåna medel från stiftelsen. Avsättning till pensionsstiftelse får även ske för att trygga utfästelse till huvuddelägare i familjebolag. Den utfästa pensionen får emellertid inte överstiga vad som kan anses sedvanligt för arbetsgivare med motsvarande uppgifter.

De nya bestämmelserna innebär som synes en inte oväsentlig utvidgning av rätten till avdrag för pensionskostnader. I kommunalskattelagen har bestämmelserna utformats på följande sätt.

Om posten Avsatt till pensioner är större än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår, äger arbetsgivaren rätt till avdrag för skillnaden mellan de båda beloppen. Överstiger posten vid beskattningsårets utgång pensionsreserven skall avdraget dock minskas med överskjutande belopp (disponibla pensionsmedel). Detta belopp skall enligt särskild föreskrift återföras till beskattning, dock inte i vidare mån än som svarar mot vad som under året avsatts till pensionsstiftelse och vad som erlagts i engångspremie för pensionsförsäkring jämte en tiondel av disponibla pensionsmedel vid beskattningsårets ingång. Avtappning kan givetvis inte ske med större belopp än som motsvarar disponibla medel vid beskattningsårets utgång.

Arbetsgivare är berättigad till avdrag för medel, som avsatts dels till personalstiftelse och dels till pensionstiftelse för att uppbringa stiftelsens tillgångar till vad som motsvarar kapitalvärdet av intjänad pensionsrätt, som stiftelsen skall trygga.

Gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare erhåller från pensions- eller personalstiftelse skall liksom f.n. utgöra skattepliktig intäkt för arbetsgivaren i den förvärvskälla, i vilken avdrag för avsättning till stiftelsen medgivits. Har avdrag inte erhållits för avsättning till stiftelsen, skall det gottgjorda beloppet dock inte upptas som intäkt. Finns i stiftelsen medel, för vilka avdrag inte medgivits vid taxeringen, skall dessa medel i första hand tas i anspråk, när stiftelsen lämnar gottgörelse. Uttrycket "vid första tillfälle" i 19 § och 28 § 1 mom. kommunalskattelagen innebär således att, så snart beskattade medel finns i pensions- eller personalstiftelse eller under posten Avsatt till pensioner i balansräkningen, dessa medel skall användas för pensionsändamål före obeskattade medel.

Ersättning, som en arbetsgivare erhåller, när han övertar ansvaret för pensionsutfästelser i samband med övertagande av näringsverksamhet, skall utgöra skattepliktig intäkt. Att överlåtaren är berättigad till avdrag för den ersättning han lämnat efterträdaren för att denne övertar pensionskulden har ansetts så självklart, att särskilt stadgande därom inte intagits i kommunalskattelagen. Efterträdaren äger med avdragsrätt vid taxeringen göra avsättning i bokföringen eller till pensionsstiftelse för hela den pensionskulden han övertagit från företrädaren.

Om posten Avsatt till pensioner i balansräkningen är mindre än motsvarande post vid utgången av föregående beskattningsår, skall skillnaden upptas som intäkt.

Om en arbetsgivare upphör med sin näringsverksamhet eller om arbetsgivaren träder i likvidation eller dödsbo efter honom skiftas, skall disponibla pensionsmedel samma år tas till beskattning. Upphör arbetsgivaren med sin verksamhet utan att ansvaret för pensionsutfästelserna överflyttas på efterträdaren, är arbetsgivaren skyldig att trygga upplupen del av pensionsutfästelserna genom att köpa pensionsförsäkringar. Kostnaderna härför utgör självfallet avdragsgilla omkostnader i näringsverksamheten. Övertar efterträdaren företrädarens pensionsutfästelser, blir alla de medel som finns på posten Avsatt till pensioner hos företrädaren disponibla pensionsmedel. Dessa återförs då till beskattning hos företrädaren men denne erhåller,

som ovan framhållits, avdrag för den ersättning han lämnat efterträdaren för att denne övertagit pensionsutfästelserna.

En arbetsgivare, som har anställda i jordbruk, i annan fastighet eller i rörelse, kan trygga pensionsutfästelse genom att redovisa skuld på posten Avsatt till pensioner eller genom att göra avsättning till pensionsstiftelse. Detta gäller oberoende av om arbetsgivaren redovisar inkomsten av förvärvskällan enligt bokföringsmässiga grunder eller enligt kontantprincipen. Med hänsyn härtill har föreskrivits att bestämmelserna i 28 § 1 mom. och punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen i fråga om rörelse skall äga tillämpning vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet och av annan fastighet.

1966 års bevillningsutskott, som hade att pröva samma motionsyrkande som det nu förevarande, avstyrkte detta i sitt av riksdagen godkända betänkande nr 20. Utskottet hänvisade därvid bl. a. till innehållet i pensionsstiftelseutredningens betänkande "Pensionsstiftelser II" (SOU 1965:41), vilket legat till grund för de nya bestämmelserna om företagspensionering.

Motiveringen för yrkandet i motionen II:701 återfinns i motionen II:747.

Häri framföres ett förslag till blandat system med delvis centraliserad och delvis decentraliserad förvaltning av ATP-medlen. Motionärerna erinrar om att den obligatoriska tilläggs pensioneringen bygger på fördelningsprincipen, innebärande att varje års utgifter skall täckas av de avgifter och andra inkomster som belöper på året. Farhågorna för att ett strikt tillämpande av fördelningsprincipen skulle leda till ett avsevärt sparandebortfall har gjort att man för åren till och med 1969 beslutat och för framtiden planerat avgifter som kan beräknas leda till en högst betydande central fondering. Uppenbarligen innebär en sådan central fondering en oerhörd maktkoncentration. Den enskilda kapitalmarknaden skulle i huvudsak förlora sin betydelse, och näringslivet för sin framtida utveckling och rationalisering i det väsentliga vara i händerna på de tillfälligt makthavande.

Motionärerna framhåller att tidigare lagstiftning medgivit företagen möjligheter att till särskilda pensionsfonder avsätta en del av årets vinst för att säkerställa sådana utfästelser om framtida pension som företagen gjort. Denna fondering har nu måst upphöra, och dessutom måste en minskning av fonderna i vissa fall göras genom den s. k. avtappningsregeln. En uppbyggnad av ett pensionssparande — utöver det som sker inom AP-fonderna — förekommer dock genom det s. k. PRI-systemet. Därigenom kommer det väsentliga av nysparandet att stanna kvar hos företagen under den tid då behovet av utbetalningar enligt systemet inte är så stort. Systemet bygger även på en kollektiv säkerhet i det att de i försäkringen samgående företagen gemensamt ansvarar för pensioner inom sådana företag som eventuellt inte blir i stånd att fullgöra sina förpliktelser. Enligt motionärernas mening borde prövas, huruvida icke ett liknande system skulle kunna tillämpas i fråga om ATP-pensionerna och deras fondering. Systemet skulle innebära att den del av fastställda avgifter, som icke erfordras för täckande av AP-fondernas utgifter under året, skulle på ett

betryggande sätt avsättas inom företagen för att tagas i anspråk vid den tidpunkt då AP-fondernas utgifter stigit. Det föreslagna systemet skulle innebära å ena sidan samma totala sparande och å andra sidan samma trygghet för pensionstagarna som enligt nuvarande system. Den jättestora ansamlingen av medel som nuvarande ordning innebär skulle undanröjas.

Enligt motionärernas mening är det av yttersta vikt att pensionssystemet kompletteras med åtgärder som ger detta en högre grad av säkerhet. I detta syfte förordas att arbetsgivare — inom såväl större som mindre företag — får rätt att till egen pensionsstiftelse göra avsättningar upp till visst maximibelopp per år. Maximibeloppet bör vara den mot pensionsförpliktelse svarande genomsnittliga verkliga årskostnaden enligt försäkringsmatematiska beräkningar och avsättningen under året kunna uppgå till skillnaden mellan detta maximibelopp och de avgifter arbetsgivaren har att betala för sina anställda. Bestämmelser angående fondernas avskiljande och dessas säkerställande bör utfärdas i analogi med vad som hittills gällt i fråga om pensionsavsättningar inom eget företag.

För genomförande av en sådan ordning talar främst följande omständigheter. Företagssparandet spelar för närvarande en mycket stor roll och skulle vid den föreslagna fondbildningen utan tvivel påverkas i gynnsam riktning. Genom att på detta sätt främja företagssparandet skulle man underlätta lösningen av vissa av företagens kreditproblem och skapa förutsättningar för en större produktionsökning med därav följande standardökning i samhället. För de anställda skulle en frivillig fondering inom företagen innebära att pensionsutfästelserna gjordes säkrare. Högre avgiftsbelopp skulle finnas avsatta, samtidigt som den ökade produktionen skulle förstärka säkerheten. Företagen skulle få möjligheter till en såväl för företagen själva som för samhället lönande resultatutjämning. På grund härav får man förutsetta, att företagen skulle finna det förenligt med sina intressen att i största möjliga utsträckning begagna rätten till frivillig avsättning till egen pensionsfond. Den övervältring av kostnaderna för pensionerna som förekommer i nuvarande system är från såväl principiella som rättsvisynpunkter i högsta grad otillfredsställande.

Det föreslagna systemet kan ej genomföras utan utredning. Det är bl. a. angeläget att en realistisk beräkning med hänsynstagande till uppskattad dödlighet, produktionsutveckling, ränteläge m. m. göres angående de verkliga genomsnittliga årskostnaderna för de utfästa pensionsförpliktelseerna.

Utskottet

Motionärerna har i en till bankoutskottet hänvisad motion (II:747) förordat ett system med delvis centraliserad, delvis decentraliserad förvaltning av ATP-medlen, innebärande att skillnaden mellan de faktiska avgifter företagen har att erlagga för ATP och de avgifter som behövs för att täcka AP-fondernas utgifter under visst år skall få avsättas inom företagen för att tas i anspråk vid den tidpunkt då AP-fondernas utgifter stigit. Enligt motionärernas mening är det av största vikt att denna avsättning kan ske på ett betryggande sätt och att pensionssystemet erhåller

den högsta grad av säkerhet. De har därför i den till bevillningsutskottet hänvisade motionen II:701 framställt ett utredningsyrkande, som syftar till införande av en bestämmelse om rätt för arbetsgivare inom såväl större som mindre företag att — utöver de årliga avgifterna till ATP — skattefritt avsätta medel till egen pensionsstiftelse. Avsättningen bör maximeras till skillnaden mellan å ena sidan den mot pensionsstiftelserna svarande genomsnittliga årskostnaden enligt försäkringsmatematiska beräkningar och å andra sidan de ATP-avgifter arbetsgivaren har att betala för sina anställda.

Som framgår av den inledningsvis lämnade redogörelsen har genom beslut vid årets vårriksdag skett en så gott som fullständig omläggning av reglerna för den privata tjänstepensioneringen. Bestämmelserna skall gälla fr. o. m. 1969 års taxering och innebär i förhållande till kommunalskattelagens nuvarande regler en viss utvidgning av rätten till avdrag för pensionskostnader. F. n. krävs för sådant avdrag att arbetsgivaren bildar en pensionsstiftelse och dit avsätter erforderliga medel antingen genom utfärdande av revers eller genom överlämnande av andra tillgångar. I fortsättningen skall alla arbetsgivare — således även enskilda företagare — genom en särskild spärrad skuldpost i bokföringen kunna, med rätt till avdrag vid beskattningen, reservera medel för pension som ingår i en central överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter (allmän pensionsplan). Aktiebolag, ekonomisk förening och liknande rättssubjekt samt — efter dispens av Kungl. Maj:t — även annan arbetsgivare skall härutöver genom en sådan skuldföring i räkenskaperna kunna reservera medel för i princip all skuld för privata pensioner. Skuldföringssystemet får användas även av familjebolag för att trygga pension åt huvuddelägare, förutsatt att pensionen ingår i allmän pensionsplan.

Systemet med skuldföring i räkenskaperna ersätter de nuvarande reversstiftelserna. Härigenom kommer ca 7 000 pensionsstiftelser att försvinna. Däremot skall realstiftelserna, d.v.s. pensionsstiftelser med andra tillgångar än reversfordringar, bestå, och nya sådana stiftelser får också bildas. Avsättning till sådan stiftelse får inte ske med revers. Avsättningen får emellertid avse tryggande även av pension till huvuddelägare i familjebolag. Härvid gäller endast den begränsningen att den utfästa pensionen inte får överstiga vad som kan anses sedvanligt för en arbetstagare med motsvarande arbetsuppgifter. Om bankmässig säkerhet ställs äger arbetsgivare återlåna medel som avsatts till pensionsstiftelse.

Den nya lagen om tryggande av pensionsutfästelse m. m. innebär enligt utskottets mening en avsevärd förenkling i förhållande till nu gällande regler, inte minst därigenom att bestämmelserna om skuldföring av pensionskostnader i räkenskaperna och om avsättning till pensionsstiftelse utformats på ett sådant sätt att de kan tillämpas också på beskattningsområdet. Härigenom kommer de olikheter som f. n. föreligger mellan civilrättslig och skatterättslig pensionsreserv i princip att försvinna, och detta i sin tur kan underlätta fusioner och andra former av samgående mellan företag. Samtidigt skapas ett bättre underlag för myndigheternas tillsyn och kontroll.

Utskottet har tidigare i olika sammanhang framhållit att den omständigheten, att finansieringen av den allmänna tilläggspensioneringen uppbyggts på den s. k. för-

delningsprincipen, innebär att ett företag som inte utfäst sig att betala pensioner vid sidan av ATP inte kan anses ha någon pensionskund utöver de författningsenligt föreskrivna avgifterna för denna pensionering. Motionärerna anser att arbetsgivarna bör tillerkännas rätt att — utöver de årliga avgifterna till ATP — skattefritt avsätta medel till egen pensionsfond.

Ett bifall till detta yrkande förutsätter att rådande olikheter mellan civilrättslig och skatterättslig pensionsreserv skall bestå och avdrag för pensionskostnader medges med belopp, som väsentligt överstiger vad som enligt civilrättsliga regler bör erfordras för tryggnad av ett företags pensionsutfästelser.

Som framgår av det föregående kan enligt de nya bestämmelserna pension åt huvuddelägare i ett företag tryggas såväl genom skuldföring i räkenskaperna som genom avsättning till pensionsstiftelse. Härigenom har en av de väsentligaste olägenheterna med nu gällande bestämmelser undanröjts.

De möjligheter till återlån ur pensionsstiftelse som en arbetsgivare har enligt de nya reglerna är enligt utskottets mening ägnade att tillgodose önskemål av den art som motionärerna framfört i motionen II:747.

På grund av det anförda och då enligt utskottets uppfattning gällande skattelagstiftning erbjuder företagen tillräckliga möjligheter till konsolidering och självfinansiering avstyrker utskottet motionen.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att motionen II:701 av herrar Björkman och Magnusson i Borås om rätt till skattefri avsättning av medel till egen pensionsfond icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 31 oktober 1967

På bevillningsutskottets vägnar:

TAGE MAGNUSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Einar Eriksson (s), Yngve Nilsson (h), Ste-fanson (fp), Wärnberg (s), Gösta Jacobsson (h), Wirmark (s), Paul Jansson (s), Sundin (cp), Tistad (fp) och Stadling* (s); samt

från andra kammaren: herrar Magnusson i Borås (h), Brandt (s), Vigels-bo (cp), Andersson i Essvik (s), fru Nettelbrandt (fp), herrar Eriksson i Bäck-mora* (cp), Forsberg (s), Enskog (fp), Kristenson (s) och Carlsson i Västerås (s).

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservationer

1) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h) och *Magnusson* i Borås (h), vilka — under åberopande av innehållet i motionen II:747 — ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till motionen II:701 av herrar Björkman och Magnusson i Borås, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad i motionen II:747 anförts, låter företaga utredning och för riksdagen framlägger förslag om rätt för arbetsgivare att — utöver de årliga avgifterna för tilläggs pensioneringen — skattefritt avsätta medel till egen pensionsfond i syfte att göra pensionsutfästelserna fullt säkra.

2) av herrar *Stefanson* (fp), *Sundin* (cp), *Tistad* (fp), *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp), herrar *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Enskog* (fp).